

Jordbruksutskottets betänkande

1978/79:6

med anledning av motioner om vattenlagen

Motionerna

Yrkande

I motionen 1977/78:596 av Ivan Svanström (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att det i den blivande vattenlagen föreslås bestämmelser som möjliggör för organisationer att utöva inflytande i fråga om allmänna natur- och kulturvårdande intressen.

I motionen 1977/78:1626 av Åke Wictorsson m. fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar att ge regeringen till känna vad som anförts om sakägare rätt i ersättningsfrågor för yrkesfiskare och talerätt i tillåtlighetsfrågor för organisationer i mål enligt vattenlagen.

Motivering

Enligt motionen 596 bör frivilliga organisationer av natur- och kulturvårdande art beredas möjlighet att med rättsverkan påverka vattenlagens tillämpning. Motionären hänvisar bl. a. till att riksförbundet för hembygdsvård under en stor del av sin verksamhetstid på olika sätt aktivt verkat för att landskapsomdaningar som oundgängligen erfordras vid byggande i vatten åstadkommer så liten skada som möjligt. Riksförbundet uppges bl. a. vara angeläget om att utrivande av kulturhistoriskt värdefulla byggnader i vatten, t. ex. äldre stenvalvsbroar, inte äger rum i onödan. Bevarandefrågan kan lösas genom att den ansvariga vägmyndigheten förhandlar med kommun, hembygdsförening eller annan intressent beträffande medverkan vid upprustning. För att ge underlag för de kulturvårdande organisationernas medverkan fordras enligt motionären att den nya vattenlag som är under utarbetande får en sådan utformning att dessa organisationer ges möjlighet att medverka jämsides med sakägare.

I motionen 1626 anförts att enligt vattenlagen talan om ersättning och eventuella skadebegränsande åtgärder får föras endast av dem som har ägande- eller nyttjanderätt till sådan fast egendom som skadas av vattenföretaget. Detta innebär enligt motionären att fiskare som erhållit länsstyrelsens tillstånd att utsätta bottengarn på allmänt vatten inte erhåller ersättning för åtgärder vidtagna enligt vattenlagen om dessa påverkar hans fiskemöjligheter. Yrkesfiskare med fast redskap kan således drabbas av skada till följd av vattenlagen utan rätt att föra talan. Inkomstbortfallet kan vara betydande, liksom de belopp som investerats i de fasta redskapen. Enligt motionären

talat rättviseskäl för att sådana yrkesfiskare erhåller talerätt enligt vattenlagen. Också skador på det rörliga fisket kan enligt motionen vara av den karaktären att de borde leda till kompensation för fiskare som kan visa att de drabbas av ett vattenföretag, vilket talar för att talerätt även i sådana fall tillkommer yrkesfiskare. I tillåtlighetsprövning enligt vattenlagen företräds det allmännas intressen av fiskeristyrelsen och kammarkollegiet. Motionärerna anser att i dessa ärenden, där betydande gruppintressen kan vara berörda, yrkesfiskets och fritidsfiskets organisationer bör tillerkännas talerätt. Enligt motionärerna bör de redovisade synpunkterna beaktas av regeringen i det pågående arbetet med att bereda en ny vattenlag.

Utskottet

Utskottet behandlar i detta betänkande två motioner med anknytning till det pågående arbetet med en ny vattenlag. I motionerna berörs bl. a. sakägarebegreppet i vattenmål samt möjligheten att tillgodose vissa allmänna intressen vid tillämpning av vattenlagen. Enligt motionen 596 bör i den nya vattenlagen införas regler som möjliggör för t. ex. frivilliga organisationer att jämsides med sakägare utöva inflytande i fråga om allmänna natur- och kulturvårdande intressen. I motionen 1626 anförts att yrkesfiskare bör ges möjlighet att föra talan om ersättning och eventuella skadebegränsande åtgärder i vattenmål. Vid tillåtlighetsprövning enligt vattenlagen bör enligt motionärerna talerätt tillkomma såväl yrkesfiskets som fritidsfiskets organisationer.

Utskottet vill inledningsvis nämna att vattenlagsutredningen (Ju 1969:58) i april 1977 lagt fram sitt slutbetänkande med förslag om revision av vattenlagen (SOU 1977:27). Efter remissbehandling bereds ärendet f. n. i justitiedepartementet.

Vad först gäller sakägarebegreppet vill utskottet crinra om att vattenlagen (1918:523) inte innehåller någon uttrycklig bestämmelse om vilka som skall anses vara sakägare i vattenmål. I vattenrättsskipningen ställs dock upp krav på att man måste ha viss kvalificerad anknytning till fast egendom som berörs av ett vattenföretag. Praxis har sammanfattats så att sakägare i vattenlagens mening är ägare och innehavare av skriftligen eller muntligen upplåten särskild rätt till fast egendom som direkt skadas av vattenföretaget eller – utan att direkt skadas – lider intrång i något för fastighetens ekonomiska nyttjande väsentligt intresse med anknytning till det vattenområde där företaget utförs (se SOU 1966:65 s. 449).

Saknas sådan anknytning till fast egendom, är man således inte sakägare i vattenlagens mening. Detta innebär bl. a. att man mot sökandens bestridande inte är berättigad till ersättning för skada eller intrång av vattenföretaget och inte heller har man rätt att få ersättning för sina rättegångskostnader av sökanden.

I processuellt hänseende innebär en persons ställning som sakägare att han har talerätt i vattenmål. Han kan alltså uppträda som part i målet vid prövningen av såväl tillstånds- som ersättningsfrågor. I vattenrättslig praxis har man emellertid varit liberal i fråga om enskildas och organisationers möjligheter att oberoende av fastighetsanknytning framföra sina synpunkter vid tillståndsprövningen. Det är först när frågan om talerätt ställs på sin spets, t. ex. i fråga om rätt till skadeersättning, rättegångskostnader eller fullföljd av talan, som den bristande fastighetsanknytningen spelar någon roll.

I vattenlagstiftningen har man genomgående intagit den ståndpunkten att avgränsning av sakägarekretsen inte bör bestämmas i lag (se bl. a. prop. 1974:83 s. 196). Vattenlagsutredningen har intagit samma ståndpunkt. Någon ändring av sakägarebegreppet föreslås inte av utredningen (se s. 334). I betänkandet sägs dock uttryckligen (s. 232) att bl. a. berörda intressorganisationer bör få tillfälle att yttra sig vid tillståndsprövningen i första instans. Rätt till fullföljd skall däremot endast tillkomma sakägare, kammarkollegiet och berörd kommun.

De allmänna fiskeintressena avses liksom hittills bli företrädda av kammarkollegiet, i förekommande fall med biträde av representanter för fiskeristyrelsen.

I fråga om förutsättningar för vattenföretag i allmänhet anför vattenlagsutredningen vidare (s. 139 f) att gällande regler om tillåtligheten av vattenföretag präglas av en stelhet i uppbyggnaden som varit ägnad att hindra en helhetsbedömning som från många synpunkter hade varit önskvärd. Enligt utredningen bör dessa regler ersättas med mera allmänt utformade regler som möjliggör en samlad bedömning av vattenföretagets inverkan på skyddsvärda allmänna intressen. Med möjligheten till en friare tillåtlighetsbedömning än f. n. torde enligt utredningen hänsyn lättare kunna tas till naturvårdskrav och andra anspråk på skyddet för naturmiljön.

I anslutning till motionen 596 bör särskilt nämnas att utrivning av anläggning i vatten enligt förslaget skall vara underkastad samma förprövningsskyldighet som andra vattenföretag. I stället för att lämna tillstånd till begärd utrivning föreslås tillståndsmyndigheten få bestämma att skyldigheten att underhålla anläggningen m. m. skall övergå på viss eller vissa fastighetsägare. Sådant förordnande kan enligt förslaget också meddelas för staten, kommun och vattenförbund till skydd för allmänna intressen. Utredningen anför i detta hänseende bl. a. (s. 213) att övertagande av anläggningarnas underhåll kan underlätta genomförandet av sådana åtgärder som kan vara önskvärda t. ex. från allmän miljö- eller hälsosynpunkt. Vidare sägs kulturhistoriskt intressanta anläggningar härigenom kunna bevaras.

Utskottet vill såvitt avser sakägarebegreppet för sin del framhålla att hittillsvarande praxis i vattenmål gett bl. a. yrkesfiskets organisationer möjligheter att bevaka sina intressen vid prövningen av t. ex. tillståndsfrågor. Om den vidare prövningen av vattenlagsutredningens förslag skulle ge vid

handen att det finns utrymme för förbättringar i angivet hänseende vill utskottet självfallet inte motsätta sig att frågan ägnas fortsatt uppmärksamhet. I avbidan på kommande regeringsförslag om en reviderad vattenlagstiftning torde dock något särskilt riksdagsinitiativ i ärendet inte vara påkallat. Utskottet förutsätter att frågan om sakägarebegreppet kommer att behandlas med särskild omsorg av regeringen framför allt när det gäller vattenmål som berör yrkesfiskare som fiskar på allmänt eller arrenderat vatten och där fiskarens intressen inte tillgodoses genom förmedling av vattenägaren eller annan sakägare. Med vad utskottet nu anfört bör motionen 1626 kunna anses besvarad.

Inte heller yrkandet i motionen 596 synes vara av den arten att det påkallar någon särskild åtgärd från riksdagens sida. Utskottet vill fästa uppmärksamheten på att vattenlagsutredningen för sin del lagt fram förslag som syftar till att underlätta ett ökat hänsynstagande till allmänna natur- och kulturvårdande intressen och främja bevarandet av kulturhistoriskt intressanta anläggningar.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet
att riksdagen

1. avslår motionen 1977/78:596,
2. anser motionen 1977/78:1626 besvarad med vad utskottet anfört.

Stockholm den 7 november 1978

På jordbruksutskottets vägnar
EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c)*, Svante Lundkvist (s), Hans Wachtmeister (m), Maj Britt Theorin (s)*, Bertil Jonasson (c), Grethe Lundblad (s), Eric Enlund (fp)**, Sven Lindberg (s), Filip Johansson (c)*, Åke Wictorsson (s)*, Arne Andersson i Ljung (m), Gunnar Olsson (s)*, Håkan Strömberg (s) och Rune Johnsson i Mölndal (c).

dock att vid behandlingen av motionen 1977/78:1626 Kerstin Anér (fp), Sven-Eric Lorentzon (m) och Ingrid Andersson (m)** deltagit i stället för Eric Enlund (fp), Filip Johansson (c) och Arne Andersson i Ljung (m).

*Ej närvarande vid betänkandets justering.

**Har vid betänkandets justering lämnat uppdraget som utskottsledamot.

Reservation

av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Åke Wictorsson, Gunnar Olsson och Håkan Strömberg (samtliga s) som anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "Utskottet vill" och på s. 4 slutar med "anses besvarad" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser för sin del att hittillsvarande praxis i fråga om sakägarbegreppet i vattenmål inte gett fiskets organisationer tillfredsställande möjligheter att hävda sina intressen i här åsyftade sammanhang. Som i motionen 1626 anføres kan yrkesfiskare drabbas av skada och inkomstbortfall till följd av vattenföretag utan att vara sakägare i sådana mål. Enligt utskottets mening talar bl. a. rättviseskäl för att sådana yrkesfiskare får möjlighet att föra talan om ersättning m. m. i vattenmål. Vid tillåtlighetsprövning enligt vattenlagen företräds det allmänna intresset av fiskeristyrelsen och kammarkollegiet. I allt större utsträckning blir tillåtlighetsprövningen en fråga om att väga vattenföretagets fördelar mot de skador som det förorsakar fisket. I sådana ärenden kan betydande gruppintressen vara berörda. Utskottet delar motionärernas uppfattning att såväl yrkesfiskets som fritidsfiskets organisationer bör erhålla talerätt vid tillståndsprövning enligt vattenlagen. Vad utskottet anför om talerätt för organisationer av yrkesfiskare och fritidsfiskare bör lämpligen beaktas av regeringen i samband med den pågående beredningen av en ny vattenlag. Detta bör av riksdagen ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför med anledning av motionen 1977/78:1626.

